मातृभाषा : मराठी

अ : मराठी

घटक ६ ...२१

एका शब्दाचे अनेक अर्थ

एका शब्दाचे अनेक अर्थ

एखाद्या शब्दाचे वेगवेगळे अर्थ असू शकतात.

उदाहरणार्थ :

माळ, वाट, तीर, नाव इत्यादी. संपूर्ण वाक्य लक्षात घेतले असता त्या शब्दाचे वेगवेगळे अर्थ समजू शकतात.

उदा.

- ✓ घंटेचा नाद ऐकताच मुले वर्गात पळाली.

  (नाद – आवाज)

- ✓ रवींद्रला चित्रकलेचा नाद आहे.

  (नाद – छंद)

खाली काही शब्दांचे दोन-दोन अर्थ दिले आहेत. त्यांचा अभ्यास करा.

अनंत : अमर्याद

आकाश

अभंग : न फुटलेला

काव्यरचनेचा एक प्रकार

अरी : शत्रू

चांभाराचे शिवण्याचे साधन

अर्थ : पैसा

शब्दाचा अर्थ

अंक : संख्या

मांडी

अंबर : आकाश

वस्त्र

अढी : आंबे पिकायला घालणे

पायावर पाय टाकून बसणे

अक्षर : पूर्ण उच्चाराचा वर्ण

अविनाशी

आस : इच्छा

गाडीच्या चाकांचा कणा

अंबर : आकाश

वस्त्र

ओढा : मनाची कल

पाण्याचा लहान ओघ

कर : हात

किरण

सरकारी सारा

कळ : चमक

भांडण्याचे कारण

कर्क : एक असाध्य रोग

खेकडा

एक रास

कर्ण : त्रिकोणातील काटकोनासमोरील बाजू

कान

महाभारतातील योद्धा

काळ : यम

वेळ

कासार : तलाव

बांगड्या भरणारी

कोट : किल्ला

सैन्याचा व्यूह

अंगरख्याचा प्रकार

संख्या

कोळी : मासे पकडणारा

एक किडा

खल : दुष्ट

कुटण्याचे साधन

चर्चा

खाज : फाजील हौस

सुरसुरी

कंड

गाज : लांबी मोजण्याचे एक परिमाण

हत्ती

कांब

ग्रह : मत

आकाशातील गोल

घन : एकाच संख्येचा तीन वेळा गुणाकार

दाट मेघ

घाट : डोंगरातील वळणावळणाचा रस्ता

नदीच्या पायऱ्या

चरण : कवितेची ओळ

पाय

चाल : हालचाल

चालणे

चपला : वहाणा

वीज

चाळ : घरांची रांग

पैंजण

चाळणे

चिरंजीव : मुलगा

कायम टिकणारा

जलद : ढग

लवकर

जीवन : आयुष्य

पाणी

टकळी : वटवट

सूत काढण्याची चाती

डाव : कारस्थान

कपट

खेळाचा डाव

तट : किनारा

कडा

किल्ल्याची भिंत

तळी : तळाला

तलाव

तीर : काठ

बाण

दल : पान

सैन्य

दर : भाव

प्रत्येक

दर्प : वास

गर्व

दंड : शिक्षा

काठी

बाहू

द्विज : पक्षी

ब्राह्मण

धड : मानेखालचा शरीराचा भाग

न फाटलेले

स्पष्टपणे

नाव : होडी

वस्तूचे नाव

नाद : छंद

आवाज

पय : पाणी

दूध

पर : परका

पीस

पत्र : पान

टपाल

पण : प्रतिज्ञा

परंतु

पाट : एक आसन

पाण्याचा लहान प्रवाह

पाठ : धडा

पाठांतर

शरीराचा एक अवयव

पात्र : भांडे

नदीचा विस्तार

योग्य

नाटकातील भूमिका

पार : पलीकडे

झाडाभोवतालचा कट्टा

पाव : चौथा हिस्सा

खाण्याचा पदार्थ

पालक : पालन करणारा

एक पालेभाजी

पूर : नगर

पाण्याचा पूर

पक्ष : वादातील बाजू

पंधरवडा

पंख

बळ : शक्ती

सैन्य

वर : पती

आशीर्वाद

भट : भिक्षुक

योद्धा

वाट : रस्ता

दुसऱ्यासाठी थांबणे

भाव : भक्ती

किंमत

वात : वारा

विकार

दिव्याची वात

भेट : नजराणा

भेटणे

वाली : रक्षणकर्ता

एका वानराचे नाव

मकर : सुसर

एक रास

कपट

वारी : पाणी

यात्रा

हार : पराभव

फुलांची माळ

माया : धन

प्रेम

कपडा शिवताना कडेने सोडलेली जागा

वास : सुगंध

वस्ती

मान : मोठेपणा

शरीराचा एक भाग

विभूती : भस्म

ऐश्वर्य

महापुरुष

मात्रा : स्वरांचे कालमापन

औषधाचे प्रमाण

साल : वर्ष

फळावरील वेष्टन

यात्रा : जत्रा

तीर्थस्थान

धार्मिक स्थळांचा प्रवास

सुमन : फूल

चांगले मन

राई : मोहरी

झाडी

स्वाध्याय १

खालील प्रश्नांच्या योग्य उत्तराचा क्रमांक चौकटीत लिहा.

प्र. 1

‘ पितांबर ’ या शब्दाचा अर्थ कोणता ?

(1) पिवळे वस्त्र

(2) आकाशी वस्त्र

(3) धोतर

(4) सोवळे

प्र. 2

‘ रघूला गाणी ऐकण्याचा नाद आहे ’ या वाक्यातील ‘ नाद ’ या शब्दाचा अर्थ कोणता ?

(1) सवय

(2) आवाज

(3) छंद

(4) गोडी

प्र. 3

‘ रामरावांनी भरपूर माया जमा केली होती ’ या वाक्यातील ‘माया’ या शब्दाचा अर्थ काय ?

(1) ममता

(2) धन

(3) कपडा शिवताना सोडलेली जागा

(4) तिन्ही बरोबर

प्र. 4

‘ हनुमानास पवनसुत म्हणतात.’ या वाक्यातील ‘ सुत ’ चा अर्थ काय ?

(1) मुलगा

(2) मुलगी

(3) धागा

(4) भक्त

प्र. 5

आईवडिलांचा आपल्या मुलांकडे ओढा असतो. या वाक्यातील ‘ओढा’ या शब्दाचा अर्थ काय ?

(1) ओढणे

(2) मनाचा कल

(3) पाण्याचा लहान ओघ

(4) नदी

प्र. 6

‘ नागपूरला संत्री मिळतात.’ या वाक्यातील ‘ पूर ’ चा अर्थ कोणता ?

(1) खूप पाऊस पडणे

(2) पूर्ण

(3) नगर

(4) पाणलोट

प्र. 7

‘ माझे पोट वातामुळे दुखत आहे.’ या वाक्यातील ‘वात’ चा अर्थ काय ?

(1) वारा

(2) पवन

(3) दिव्याची वात

(4) एक विकार

प्र. 8

छोटा राहूल १ ते ५० अंक चांगले काढतो.
या वाक्यातील ‘अंक’ चा अर्थ काय ?

(1) मांडी

(2) पाढे

(3) संख्या

(4) आकार

प्र. 9

‘ मनापासून कार्य करणा-याला समाजात मान मिळतो.’ या वाक्यात ‘मान’ चा अर्थ काय ?

(1) एक अवयव

(2) मोठेपणा

(3) हार

(4) सत्कार

घटक ६...२१

एका शब्दाचे अनेक अर्थ : उत्तर-सूची

स्वाध्याय क्र.१

(1) 1

(2) 3

(3) 2

(4) 1

(5) 2

(6) 3

(7) 4

(8) 3

(9) 2

स्वाध्याय २

सूचना...

अधोरेखित असलेल्या शब्दाचा अर्थ पर्यायांतून शोधा.

प्र. 1

महागाईमुळे वस्तूंचे <u>दर</u> सारखे वाढतच आहेत.

(1) प्रत्येक

(2) भाव

(3) संख्या

(4) कर्ज

प्र. 2

हार घालून घ्यावा पण हार पत्करू नये.

(1) पराभव

(2) फुलांचा हार

(3) माळ

(4) अनुभव

प्र. 3

तो <u>तीरासारखा</u> धावला.

(1) किनारा

(2) बाण

(3) वेग

(4) आवेग

प्र. 4

<u>काळ</u> आला होता पण वेळ आली नव्हती.

(1) समय

(2) मृत्यू

(3) जीवन

(4) भांडण

प्र. 5

मांजराला पय आवडते.

(1) पाणी
(2) उंदीर
(3) दूध
(4) मोदक

प्र. 6

मनी नाही भाव आणि देवा मला पाव.

(1) भीती

(2) भक्ती

(3) भाऊ

(4) प्रसाद

प्र. 7

जो जिंकेल तो पक्ष माझा.

(1) पंधरवडा

(2) बाजू

(3) पंख

(4) मासिक

प्र. 8

गोविंदरावांना पत्ते खेळण्याचा नाद आहे.

(1) आवाज

(2) छंद

(3) सवय

(4) गोडी

प्र. 9

आपले चिरंजीव सध्या कार्य करतात ?

(1) दीर्घायुषी

(2) आशीर्वाद

(3) मुलगा

(4) मुलगी

प्र. 10

वर्गातील राजूच्या तोंडाची टकळी सतत चालू असते.

(1) वटवट
(2) सूत काढण्याची चाती
(3) ध्यास
(4) अभ्या

घटक ६...२१

एका शब्दाचे अनेक अर्थ : उत्तर-सूची

स्वाध्याय क्र.२

(1)	2	(6)	2
(2)	1	(7)	2
(3)	2	(8)	2
(4)	2	(9)	3
(5)	3	(10)	1

E-Content Creator…
R@jgole GuruG

7588064768